Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Legal Studies, 2021; 4 (119): 88-91
УДК 321.01 + 342.7
DOI: https:doi.org/10.17721/1728-2195/2021/4.119-17

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2021

Д. Г. Севрюков, д-р юрид. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0003-4106-6375
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ У ПОСТПАНДЕМІЧНОМУ СВІТІ

Досліджено особливості траєкторії змін суверенітету держави у сучасних кризових умовах, спричинених пандемією COVID-19, які визначають його подальші перспективи. У роботі використано дослідницькі парадигми біовлади (М. Фуко), надзвичайного стану (К. Шмітт, Дж. Агамбен), що дозволяє не обмежувати предмет дослідження юридичними позитивістськими формами й орієнтує на міждисциплінарний науковий пошук. У надзвичайній ситуації межа між нормою та аномією виявляється рухливою та залежить від рішення суб'єкта, який монополізує право представляти всіх та опікуватися суспільною безпекою та здоров'ям населення. Безпека як публічновладний інтерес набуває більшого значення, ніж інтерес приватний, стримування та подолання загроз потребує виняткових суверенних рішень. Крайня необхідність, яка виправдовує надзвичайні заходи, збільшує розрив між доцільністю та правом – політикою, яка може бути (хоч і необов'язково) формально коректною, але ставить під сумнів право та права і претендує на те, щоб стати буденною практикою. Переосмислення державою політики управління біологічним життя загалом, з одного боку, та лояльність (принаймні мовчазна згода) населення в обмін на гарантії безпечного середовища, з іншого, зміцнюють суверенітет держави та локалізують світ права і прав.

Ключові слова: надзвичайний стан, суверенне рішення, біовлада, пандемія, верховенство права, баланс інтересів.

ВСТУП

Свого часу монографію, яка була присвячена концептуальному та контекстуальному дослідженню західноєвропейської ідеї суверенітету, а також особливостям трансформації суверенітету держави за умов глобалізації та інтеграції, було завершено такою тезою: "Те, що суверенітет держави в багатьох питаннях ставиться під сумнів, указує на те, що світ змінився, і стратегії панування мають бути переосмислені відповідно до викликів часу" [1, с. 208]. Глобальна криза, спричинена пандемією COVID-19, створює нові виклики, а відповіді, які знаходять держави, тією чи іншою мірою змінюють наявні соціальні, економічні, політичні моделі, зокрема й управлінську практику. Наслідки пандемії сприяють "зміцненню державного суверенітету, локалізації явищ і процесів, які до кризи вже не були обмежені конкретними просторовими межами" [2, с. 186]. Стрімке настання короновірусної кризи з тотальними локдаунами, (при)зупиненнями різноманітних форм діяльності, пріоритетністю безпеки та здоров'я населення уможливлює надзвичайний характер державного врядування. У ситуації розхитаності усталеного стану речей у соціальній дійсності утворюється простір можливостей для коригування засад і принципів функціонування інститутів, перегляду системи цінностей, а легітимний вибір між правом і неправом, свободою та насильством, автономією особистістю та стигматизацією і сегрегацією стає неочевидним. Людина, з її правами, свободами й обов'язками, стає об'єктом державної біополітики та новітніх форм дисциплінарних практик. У такому контексті потребує дослідження суверенітет держави, траєкторії змін у кризових умовах, які визначають його подальші перспективи.

Потрібно зазначити, що різноманітні теоретично-правові аспекти суверенітету сучасної держави досліджувалися у працях багатьох вчених, серед яких варто назвати таких: М. Баймуратов, Ю. Битяк, М. Грачов, Р. Джексон, О. Джураєва, В. Людвік, Ж. Мере, Н. Пастухова, О. Петришин, Ю. Тодика та ін. Різні теорії суверенітету, його розуміння як властивості, якості, стану або спроможності влади, співвідношення видів, дослідження про сучасні трансформації державного суверенітету під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, є підґрунтям для наукового пошуку відповідей на питання про його подальшу еволюцію. Учення про надзвичайний стан (К. Шмітт, В. Беньямін, Дж. Агамбен та багато інтерпретацій їхніх праць, зокрема, публікації І. Чубарова, Т. Воропая та ін.) як простір невизначеності між правом і неправом, із суперечливою постаттю суверена, є значущими для проблематики державного суверенітету в сучасних умовах пріоритетності надзвичайних управлінських рішень, які претендують на статус нової нормальності. Засадничі зв'язки суверенності та біовлади (біополітики), які розробляв М. Фуко, були розвинені у працях М. Діна, В. Чешко та ін., та стали важливими аналітичними текстами про методи та форми політичної влади в сучасних державах (концепція "gouvernementalite"). Натомість у цій роботі зазначені підходи використано для виявлення суперечливих тенденцій у розвитку сучасної суверенної держави.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Суверенітет як доктринальне поняття має тривалу та суперечливу історію концептуалізації. Теж саме стосується історії юридичної позитивації суверенітету як нормативного принципу. Генеалогічні схеми перетворень уявлень про суверенітет, їхні види та співвідношення, а також історичний розвиток конституційного та міжнародно-правового визначення суверенітету, указують на важливість урахування історичного та соціокультурного контекстів, тобто часу та місця, неуніверсальність і варіативність явища.

Сучасне розуміння поняття суверенітету насамперед спирається на ідеологеми та міфологеми Просвітництва, які збагачувались подальшими доктринальними досягненнями доби модерну. Ж. Боден, який обґрунтував ієрархічний принцип державного суверенітету, Й. Альтузій, який запропонував доволі продуману схему поєднання федералізму, конституціоналізму та народного суверенітету, Т. Гоббс із теорією репрезентованого суверенітету у політичному тілі держави як нейтральної інстанції, що представляє та захищає всіх і кожного, а також численні інші мислителі Нового часу, сформували образ суверенної сучасної держави, але саме філософи-просвітники систематизували інтелектуальну спадщину і сформулювали принципи, які були вписані у контекст держави-нації. Раціональні індивіди, які мають суверенні права, укладають суспільний договір і в такий спосіб конституюють народ і державу. Відтак населення держави стає державоутворюючим народом, політичною нацією та гегемоном, а верховна влада набула легітимних підстав для формування та здійснення полі-

© Севрюков Д. Г., 2021

тики заради "національних інтересів", "національної безпеки" та "національного добробуту".

Принцип народного суверенітету визнається первинним і легітимним джерелом суверенітету держави. Суверенітет народу утворює ідеологічну основу для легітимації верховної влади сучасної держави, принципів і цілей її функціонування. Державний суверенітет є юридичним і політичним вираженням влади народу як джерела верховної влади. Характерним є наступне визначення суверенітету – "це політико-правовий стан держави, який виражається у наявності власної Верховної Влади, яка виконує свої функції та повноваження, результатом чого є незалежне та самостійне існування державоутворюючого народу, що дає йому можливість збереження своєї самобутності, відтворення, добробуту та процвітання" [3, с. 293–294]. Набір повноважень, який розкриває зміст суверенності держави, пов'язаний із цілями існування та функціонування держави як соціального інституту. Проблема співвідношення мегацілей держави (від збереження народу до сприяння добробуту) та владних повноважень їхнього досягнення обумовлює постійну актуальність дискурсів про природу, зміст і межі врядування, право сили та силу права, розвиток доктринальних уявлень, механізмів і процедур верховенства права.

Заслуговує на увагу теза про те, що "державний суверенітет виступає як визнана народом (легітимна), зовні непохідна, постійна, юридично необмежена верховна влада держави, що володіє універсальними повноваженнями на управління державою в цілому, концентруючи у своїх руках монопольне право на прийняття остаточних рішень з усіх важливих питань загальнодержавного (загальнонаціонального) значення" [4, с. 21]. У такому розумінні державного суверенітету важливим є твердження про "юридично необмежену верховну владу" та "монопольне право на прийняття остаточних рішень з усіх важливих питань загальнодержавного (загальнонаціонального) значення". Локківська індивідуалістична теорія народного суверенітету та більш сучасні концепції "суверенітету конституції", що ґрунтуються на повазі до визнаних засадничих норм, яких повинні дотримуватися законодавець чи урядовець, щоб не поставити під сумнів свій легітимний статус, ставлять принципові питання про юридичні межі діяльності верховної влади. Дискусії щодо претензій правителя на самодостатнє суверенне рішення, що апріорі втілює в собі справедливість, ведуться давно. Якщо йдеться про державу модерну, то різноманітні схеми інтерпретацій від Т. Гоббса до децізіонізму К. Шмітта, гарантійної теорії конституції Дж. Сарторі, теорії конституції як інструмент контролю й обмеження політичної влади К. Льовенштейна та ін. обертаються навколо інтелектуальних спроб, з одного боку, обґрунтувати право верховного володаря монополізувати мову конституційного права та повноваження на те, щоб мовити від імені всіх, з іншого, установити належні перешкоди свавільному здійсненню державної влади.

Монополізація остаточного рішення, що нормує суспільні відносини, несе в собі конфліктний потенціал у взаєминах між публічновладними та громадянськими інституціями. "Громадяни приймають диктат Держави або з причини того, що їхня власна воля знаходить своє часткове вираження у волі Держави, або тому, що, допускаючи добрість її намірів, вони ухвалюють рішення не чинити опір її втіленню. Але тоді стає очевидним, що закон – аж ніяк не наказ, це продукт згоди, який влаштовує усі сторони" [5, с. 158]. Традиційна дихотомія правового/неправового закону, яка належить до невизначеної зони, в якій справедливий чи соціально обґрунтований статус норми або навпаки виявляється у результаті суб'єктивних тлумачень і впливу численних неюридичних чинників. Причому у процесі легітимації юридичної інновації має бути обґрунтована відповідність нормативних суджень або суверенних рішень визнаним засадничим правилам і соціальним/правовим очікуванням народу. Водночас, народу "не відповідає жодний готовий природний об'єкт. "Народ" щоразу відтворюється перформативними висловами й актами, які засновують його як політичну силу та реальність" [6, с. 11]. З механічної сукупності індивідів утворюється особлива єдність, яка не зводиться до окремих її одиниць. Гегемонія такої єдності, яка виражається у принципі народного суверенітету, конструюється засобами соціальної філософії, конституційного, міжнародного права і є певним симулякром – порожньою формою, що наповнюється конкретними смислами залежно від місця та часу. Реальна значущість народного суверенітету обумовлюється дійсним балансом сил між державними та громадянськими інституціями. Досягнуті соціальні компроміси чи консенсуси визначають актуальний зміст і практичне значення конституційних принципів і цінностей у конкретній державі. Однією з ключових проблем у правотворчості та правозастосуванні є забезпечення балансу публічних і приватних інтересів.

За умов усталеної конституційної демократії більше шансів на те, що взаємопов'язана сукупність принципів і процедур, які складають смислове, нормативне й інституційне ядро верховенства права, будуть використані з метою оптимального врівноваження інтересів, а сам принцип верховенства права не залишатиметься беззмістовною абстракцією. У випадку владного втручання у сферу людських прав і свобод належне застосування принципу пропорційності передбачає пошук розумної, справедливої і гармонійної рівноваги між конкуруючими інтересами, обґрунтування виправданості та придатності втручання (обмеження), адекватності засобів досягнення легітимної мети, зважування негативних і позитивних наслідків тощо. Головною метою є недопущення того, щоб публічновладні обмеження вихолощували справжній зміст прав і загрожували самій їхній сутності. Усі стандарти верховенства права орієнтовані на стримування нормотворчої свободи та правозастосовної умоглядності держави. Разом із тим, принципи правової визначеності, законності, рівності, справедливого правосуддя, інші формальні та змістовні вимоги верховенства права утворюють доктринальну та нормативну основу для захисту людини від свавілля.

Однак глобальна пандемія коронавірусу COVID-19 принесла режим надзвичайності, що розхитала усталені порядки як у "молодих", так і в розвинутих демократіях. У надзвичайній ситуації межа між нормою та аномією виявляється рухливою та залежить від рішення суб'єкта, який монополізує право представляти всіх та опікуватися суспільною безпекою та здоров'ям населення. Безпека як публічно владний інтерес набуває більшого значення, ніж інтерес приватний, стримування та подолання загроз потребує виняткових суверенних рішень. Свого часу Карл Шмітт, прагнучи легітимувати постать суверена-дивотворця, який своїми рішеннями формує порядок із хаосу, писав, що "винятковий випадок так само залишається доступним для юридичного пізнання, тому що обидва елементи, як норма, так і рішення, залишаються у межах юридичного" [7, с. 25] Норма є результатом суверенного рішення, в якому знімаються всі сумніви щодо розмежування права та неправа.

Натомість у вченні Джорджо Агамбена надзвичайний стан – це стан аномії, де відсутня чітка межа між правом і політикою. Крайня необхідність, яка виправдовує надзвичайні заходи, збільшує розрив між доцільніс-

тю та правом – політикою, яка може бути (хоч і необов'язково) формально коректною, але ставить під сумнів право та права та претендує на те, щоб стати буденною практикою. Дж. Агамбен вказує на те, "що надзвичайний стан усе більше прагне стати домінувальною управлінською парадигмою сучасної політики. Перетворення тимчасового та виняткового заходу на управлінську технологію загрожує радикально перетворити – і фактично вже відчутно перетворило – структуру та смисл різних традиційних конституційних форм" [8, с. 9]. У іншій книзі свого циклу про "людину священну" – Homo sacer – Дж. Агамбен знов акцентує увагу на тому, "що саме надзвичайний стан як фундаментальна політична структура у наш час усе більше виходить на перший план і прагне того, щоб нарешті стати правилом" [9, с. 29]. Політична влада за своєю природою трансгресивна та схильна до авторитарних методів і практик (якщо відсутні стримуючі перешкоди), а з появою тригерів, які спонукають до вжиття комплексних надзвичайних заходів, створюються умови для посилення можливостей уряду втручатися у різні сфери життя людей. Звичний світ перестає бути сталим. Відкритість кордонів і загалом право на вільне пересування залежить від спонтанних рішень владних інституцій. Умови доступу до професійної діяльності, економічних, соціальних, культурних та інших благ стає предметною сферою біополітики, в якій контролюючі, примусово-репресивні заходи відіграють ключову роль. Ресурсні можливості соціальної держави публічновладні інституції застосовують головним чином на патерналістських засадах, довільно визначаючи адресатів, обсяг і форми матеріальної підтримки. Унаслідок адміністративних рішень, спрямованих на турботу про життя та здоров'я – автономія особистості, право на приватне життя, свобода від дискримінації, свободи слова, вираження думки, пересування, право на підприємництво – зазнають обмежень.

Чим довшою є боротьба з ворогом (агресором, тероризмом або епідемією), тим простіше надзвичайні акти замінюють собою попередні правила. За Агамбеном усталений режим надзвичайності асоціюється з концтабором. "Табір з'являється у той момент, коли політична система сучасної національної держави, яка базувалася на функціональному зв'язку між певним локусом (територія) та юридичним порядком (держава), що регулюється автоматичними правилами фіксації життя (народження або приналежності до народу), входить у полосу тривалої кризи, і держава вирішує безпосередньо включити до переліку своїх завдань турботу про біологічне життя нації" [10, с. 222]. У сучасних умовах звісно йдеться не про Освенцим, а про приховану за завісою конституційної, демократичної держави систему соціального управління, в якій використовуються інструменти масового контролю (системи відстежування переміщень, контактів, стану здоров'я). Небезпека "цифрового концтабору", який раптом перестає бути суто китайським феноменом, полягає у зміні принципів соціального управління, взаємодії людини, суспільства та держави. Стрімкий характер переходу європейськими країнами у минулому столітті від демократій до автократій (з претензією на тоталітаризм) свідчить про те, що метафора табору відносно сучасності не належить суто жанру антиутопій. "Політика безпеки та нормалізація насильства, табір як прихована матриця та номос політичного простору, у якому ми живемо, – це і є *політична сутність сучасності"* [11]. Переосмислення державою політики управління "тілами" та біологічним життям загалом ("голим життям" у Агамбена), з одного боку, та лояльність (принаймні мовчазна згода) населення в обмін на гарантії безпечного середовища, з іншого, зміцнюють суверенітет держави та локалізують світ права і прав.

ВИСНОВКИ

Процеси глобалізації, які спричинили посилення взаємозалежності між країнами, відкриття кордонів, інтеграцію та конкуренцію ринків, мобільність капіталів, сприяли актуалізації дискурсів про "ерозію" та навіть "втрату" державою суверенітету. Регіональна європейська інтеграція також тисне на суверенітет держав-членів. Однак передача частини владних повноважень наднаціональним структурам не є відмовою від суверенітету, а є актом суверенного самообмеження. Перерозподіл владних повноважень здійснюється через узгоджені рішення, що відповідає засадничій ідеї інтеграції, та застосовується насамперед для оптимізації здійснення державних функцій, досягнення певного якісного стану, достатнього для реалізації суспільних цілей.

З настанням пандемічної кризи відносна відкритість і прозорість глобалізованого й інтегрованого світу стикається з новою реальністю, в якій зміцнюється суверенність нормативних рішень державних органів щодо управління людьми та територією. Якщо безпека здоров'я населення у тривалому стані надзвичайності залишатиметься пріоритетною для держави, то наслідками "нової нормальності" може бути девальвація стандартів верховенства права, які за походженням орієнтовані на захист індивідуальних прав і свобод, заміна усталених норм приписами, що спочатку мали тимчасовий характер. Крайня необхідність виправдовує застосування дисциплінарних примусових заходів, посилення контролю за населенням, запровадження обмежень та інших інновацій. Поєднання проблеми безпеки в надзвичайних умовах і біополітики держави легітимують пріоритетність публічних інтересів над приватними та застосування виняткових суверенних рішень із метою подолання загроз. Надзвичайне врядування формує управлінську технологію, яка має юридичні форми, але може імітувати право в контексті його ідеї.

Зростання авторитарних тенденцій у державному управлінні, правові гарантії та захист прав, свобод людини, засадничих демократичних принципів, співвідношення безпеки та свободи визначають перспективи подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Севрюков Д. Суверенітет. Генеалогія ідеї в контексті політичної та правової історії [Текст] : монографія / Севрюков Д. – Київ : Талком, 2018.

2. Іншин М. І., Севрюков Д.Г. Соціальне громадянство: історія та сучасність : монографія. Київ : Видавництво Людмила, 2020.

3. Грачев Н.И. Происхождение суверенитета. Верховная власть в мировоззрении и практике государственного строительства традиционного общества : монография / Грачев Н.И. – Москва : Зерцало-М, 2009.

4. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / Ю. П. Битяк, І.В. Яковюк, С. Г. Серьогіна та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – Київ : Ред. журн. "Право України", 2012.

5. Ласки Г. Дж. О суверенитете государства // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: История и политические науки. 2020. № 4. 152–161.

6. Корецкая М. А. Народ как носитель суверенности и границы политической теологии// Социодинамика. – 2019 – № 1. С. 10–19.

7. Шмитт К. Политическая теология. Москва : "КАНОН-пресс-Ц", 2000.

8. Агамбен Дж. Homo sacer: чрезвычайное положение / Пер. с ит. М. Велижева, И. Левиной, О. Дубицкой, П. Соколова под. ред. Л. Воропай. Москва : Европа, 2011.

9. Агамбен Д. Homo sacer. Суверенная власть и голая жизнь. Москва : Европа, 2011.

10. Агамбен Дж. Homo sacer: чрезвычайное положение. Вказ. тв.

11. Ломако Л.Л., Мальцев К.Г., Мальцева А.В. Нормализация насилия: стратегия безопасности и современная форма "политического". Гуманитарный вестник, 2020, вып. 6.

References:

1. Sevrjukov, D. (2018) Suverenitet. Genealogija ideї v konteksti politichnoї ta pravovoї istoriї [Tekst] : monografija / Sevrjukov D. – K. : Talkom (in Ukrainian).

2. Inshyn M. I., Sevriukov D.H. (2020). Sotsialne hromadianstvo: istoriia ta suchasnist/ monohrafiia. Kyiv: Vydavnytstvo Liudmyla (in Ukrainian).

3. Grachev, N.I. (2009) Proishozhdenie suvereniteta. Verhovnaja vlast' v mirovozzrenii i praktike gosudarstvennogo stroitel'stva tradicionnogo obshhestva : monografija / Grachev N.I. – Moskva : Zercalo-M (in Russian).

4. Derzhavnij suverenitet v umovah evropejs'koї integraciї : monografija / Ju. P. Bitjak, I.V. Jakovjuk, S. G. Ser'ogina ta in. ; za red. Ju. P. Bitjaka, I. V. Jakovjuka. – K. : Red. zhurn. "Pravo Ukraïni", 2012 (in Ukrainian).

5. Laski, G. Dzh. (2020) O suverenitete gosudarstva [On the Sovereignty of the State] // Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Serija: Istorija i politicheskie nauki. (4). [Bulletin of the Moscow Regional State University. Series: History and Political Sciences], (4) 2020, 152–161 (in Russian).

6. Koreckaja, M. A. (2019) Narod kak nositel' suverennosti i granicy politicheskoj teologii// Sociodinamika. – No 1. – S. 10–19 (in Russian).

7. Shmitt, K. (2000) Politicheskaja teologija. M. (in Russian).

8. Agamben Dzh. (2011) Homo sacer: chrezvychajnoe polozhenie / Per. s it. M. Velizheva, I. Levinoj, O. Dubickoj, P. Sokolova pod. red. L. Voropaj. M.: Evropa (in Russian).

9. Agamben D. (2011) Homo sacer. Suverennaja vlast' i golaja zhizn'. Moskva, Evropa (in Russian).

10. Agamben Dzh. (2011) Homo sacer: chrezvychajnoe polozhenie. Vkaz. tv.

11. Lomako L.L., Mal'cev K.G., Mal'ceva A.V. (2020) Normalizacija nasilija: strategija bezopasnosti i sovremennaja forma "politicheskogo". Gumanitarnyj vestnik, (6). [Normalizing violence: a security strategy and a contemporary form of the "political"], (6) (in Russian).

Received: 27/07/2021
1st Revision: 05/08/2021
Accepted: 20/09/2021

D. Sevriukov, Dr. Sc. (Law), Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE PROSPECTS OF THE SOVEREIGNTY OF THE STATE IN THE POSTPANDEMIC WORLD

The article is dedicated to the study of the features of the trajectory of changes of sovereignty of the State under current crisis conditions caused by the pandemic COVID19, which shape its future prospects. The research paradigms of biopower (M. Foucault), state of emergency (K. Schmitt, J. Agamben) are used in the work, allowing not to limit the subject of study to legal positivist forms and focuses on interdisciplinary scientific research.

The processes of globalization, which led to increased interdependence between countries, the opening of borders, integration and competition of markets, capital mobility, contributed to the actualization of discourses on "erosion" and even "loss" of State sovereignty. Regional European integration also puts pressure on the sovereignty of Member States. However, the transfer some of the power to supranational structures is not a renunciation of sovereignty, but an act of sovereign self-restraint. The redistribution of authority is carried out through coordinated decisions, that correspond to the basic idea of integration, and is used primarily to optimize the implementation of public functions, to achieve a certain quality status sufficient to accoplish social goals.

With the onset of the pandemic crisis, the relative openness and transparency of the globalized and integrated world face a new reality, that strengthens the sovereignty of regulatory decisions of public authorities on the governance of people and territory. If public health in the long-term state of emergency remains a priority for the state, the consequences of the "new normality" may be the devaluation of the rule of law, which originally aims at protecting individual rights and freedoms, replacing established rules with temporary regulations. Extreme necessity justifies the use of disciplinary coercive measures, increased control over the population, the introduction of restrictions and other innovations. The combination of emergency security and state biopolitics legitimizes the priority of public interests over private ones and the use of exceptional sovereign solutions to overcome threats. Emergency governance shapes management technology, which has legal forms but can mimic law in the context of its idea.

The growth of authoritarian tendencies in public administration, legal guarantees and protection of human rights, freedoms, fundamental democratic principles, the relationship between freedom and security determine the prospects for further research.

Keywords: state of emergency, sovereign decision, biopower, pandemic, rule of law, balance of interests.